

Kierkegaards skjulte polemik mod Heiberg og Martensen i sidste afsnit af *Om Begrebet Ironi*

Af Mads Sohl Jessen

Søren Kierkegaard mentions two of his Danish contemporaries, Johan Ludvig Heiberg and Hans Martensen, in the final chapter of his master's dissertation *The Concept of Irony* from 1841. This article seeks to demonstrate that Kierkegaard is actually in this very chapter conducting a hidden polemics against these two important figures in the Danish Golden Age by employing some highly ironic allusions to Heiberg's *On the Significance of Philosophy for the Present Age* (1833) as well as his satirical long poem »A Soul after Death« (1840) and Martensen's laudatory review of the poem in the newspaper *Fædrelandet*.

Første del: Becks dadel og Kierkegaards replik

Kierkegaard forsvarede den 29. september 1841 sin magisterafhandling, der som bekendt bærer titlen *Om Begrebet Ironi med Stadigt Hensyn til Socrates*. Afhandlingen bliver det efterfølgende år i *Fædrelandet* i to numre fra henholdsvis den 29. maj og 5. juni anmeldt af lic. theol. & dr. phil. Andreas Frederik Beck (1816-61), der også havde opponeret ex auditorio ved selve disputationsakten.¹ I slutningen af sin anmeldelse fra det andet nummer både roser og skoser Beck Kierkegaard:

Hr. Forfatterens Sprog er flydende, let, frit for al Indsnærpen i Skoletermini; Fremstillingen er gjennemtrængt af en vis Humor, som ogsaa vil gjøre Skriftets Læsning tiltrækkende for den blot Danede. Derimod maa det dadles, at der findes en Deel Allusioner og Hentydninger i Bogen, som vistnok de Færreste forstaae, og i hvilke navnlig Referenten ikke kan havde den Ære at følge Hr. Forfatteren.²

Beck dadler altså Kierkegaard for at have brugt allusioner i *Om Begrebet Ironi*. Den tre år ældre anmelder har muligvis fornemmet, at Kierkegaard vil noget med disse allusioner, men han indrømmer, at han ikke forstår dem. Kierkegaards ironiske replik til Becks dadel findes i afslutningen af artiklen »Aabenbart Skriftemaal«, der udkom i *Fædrelandet* den 12. juni. Magisteren skriver i konfrontativ stil:

Der er flere Allusioner, som Dr. Beck ikke har forstaaet, deraf slutter Dr. Beck, at jeg fortjener Dadel; hvad om man nu sluttede saaledes: Derfor fortjener Dr. Beck Dadel? Denne Slutning ligger langt nærmere, thi min Afhandling er jo ikke beregnet paa Dr. Beck alene, hvorimod Dr. B. **proprio muto** er optraadt som min Recensent, og forsaavidt kunde det vel fordres, at han skulde gjøre sig Umage for at forstaae.³

Herefter formulerer Kierkegaard yderligere to slutninger, hvor det irettesættende tonefald forlades til fordel for det humoristiske og sarkastiske:

Den anden Slutning kunde lyde saaledes: der er flere Allusioner, som Dr. Beck ikke har forstaaet, altsaa fortjener Forf. Roes. En tredie Slutning kunde fremsættes saaledes: der er flere Allusioner, Dr. B. ikke har forstaaet, altsaa fortjener Dr. B. Roes; det er nemlig et Tegn paa en roesværdig Naivitet, men deraf følger ingenlunde, at Forfatteren fortjener Dadel.

Siden denne artikels hovedformål er at nylæse det sidste afsnit i magisterafhandlingen, skal der ikke yderligere dvæles ved Kierkegaards negative vurdering af Becks evner som læser.⁴ Blot skal der gøres opmærksom på, at Kierkegaards fordring om at gøre sig umage for at forstå hans allusioner kan generaliseres. Det er ikke blot Beck og samtidens læsere, men også eftertidens læsere, der risikerer at fremstå som naive ifølge Kierkegaard, hvis ikke de gør sig, eller vi gør os, umage for at finde frem til og fortolke hans allusioner.

Anden del: Kierkegaards angribende ironi

Det kan ikke vides, om Beck i særlig grad havde det sidste afsnit i *Om Begrebet Ironi* i tankerne, der, som det vil fremgå af denne artikel, rummer en kompakt mængde af allusioner. Afsnittet har den tvetydige titel »Ironi som behersket Moment. Ironiens Sandhed« og fylder ikke mere end seks sider i originaludgaven. Jeg skal her tage udgangspunkt i to citater, hvor Kierkegaard refererer til sidste del af sit titelvalg: »Ironiens Sandhed«. Det er en præmis for artiklens argumentation, at Kierkegaard i disse citater kvalificerer den form for ironi, han selv praktiserer i afsnittet.

Det første citat har en direkte truende karakter: »Men vee den, der ikke kan taale, at Ironien vil gjøre Regnskabet op. Ironien er som det Negative Veien; ikke Sandheden, men Veien«. ⁵ Man kunne omformulere udsagnet og sige, at Kierkegaards ironi finder sin sande berettigelse ved et negativt ladet angreb. Magisterens ironi har et udestående med bestemte personer, men dette udestående gøres ikke eksplicit; regnskabet gøres op indirekte ved hjælp af allusioner. Kierkegaards ironibegreb kan således ikke praktiseres uden allusionen. Det andet citat lyder således: »Ironien limiterer, endeliggjør, begrænder og giver derved Sandhed, Virkelighed, Indhold«. ⁶ Kierkegaards ironi angriber de personer, der måtte forfalde til at idealisere det uendelige og det ubegrænsede.

Hvis Kierkegaard på ironisk vis i afsnittet ønsker at gøre regnskabet op med bestemte personers virkelighedsopfattelse, må de i sagens natur høre til blandt hans samtidige. I afsnittet nævner forfatteren fire personer: Shakespeare, Goethe, Heiberg og Martensen. De to førstnævnte hørte ikke til blandt de levende i 1841, hvorimod Heiberg og Martensen var en vigtig del af det akademiske og kulturelle miljø i Kierkegaards samtid i København. Artiklens tese er således, at Kierkegaard på subtil vis angriber disse to personer i afsnittet. Det er ligeledes en del af tesen, at Kierkegaard for så vidt kun tilbyder Shakespeare autentisk ros, hvorimod Goethe også må lide en skjult negativt ladet kritik.

De næste tre afsnit handler derfor om, hvordan Kierkegaard i det skjulte polemiserer mod Heiberg og Martensen i det afsluttende afsnit af *Om Begrebet Ironi*. En sådan skjult polemik kræver, at Kierkegaard iscenesætter allusioner til bestemte tekster af Heiberg og Martensen. De tre afgørende tekster er de følgende: Heibergs *Om Philosophiens Betydning for den nuværende Tid* fra 1833 og samme forfatters satiriske langdigt »En Sjæl efter Døden« fra *Nye Digte*, der udkom den 21. december 1840. Og den tredje er Martensens rosende anmeldelse af *Nye Digte*, og især det nævnte langdigt, i *Fædrelandet* nr. 398-400 fra den 10.-12. januar 1841.

Tredje del: Goethe og Heiberg som selvbiografiske forfattere

En af Kierkegaards oftest anvendte polemiske teknikker mod Heiberg er at holde ham fast på noget, han har skrevet forholdsvis langt tilbage i tiden:

Man har ofte nok lovpriist **Shakspeare** som Ironiens Stormester, og der kan jo heller ingen Tvivl være om, at man har havt Ret deri.

Shakspeare lader imidlertid ingenlunde den substantielle Gehalt fordampe i et flygtigere og flygtigere Sublimat, og forsaavidt som hans Lyrik stundom culminerer i Vanvid, saa er der atter i denne Vanvid en overordentlig Grad af Objectivitet. Naar Shakspeare saaledes forholder sig ironisk til sit Digt, saa er det netop for at lade det Objective raade.⁷

Kierkegaards brug af ordet »imidlertid« viser indirekte, at han udtrykker uenighed med en tendens i samtiden eller måske ligefrem en given forfatter, der har argumenteret for, at de shakespearske temaer opløser sig i interesse for lige gyldige fænomener. Kierkegaard alluderer til et bestemt sted i *Om Philosophiens Betydning*, hvor Heiberg nedkanoniserer Shakespeare på denne vis: »Interessante Charakteerskildringer, mærkelige Begivenheder, som opvække Forundring og Skræk, psykologiske og historiske Memorabilier ere de Gjenstande, i hvilke han [Shakespeare] taber sig«. ⁸

Når man opdager en potentiel kierkegaardsk allusion, vil man ofte erfare, at allusionens svære tilgængelighed (jf. Beck-citatet) blandt andet skyldes, at allusionen først og fremmest synes at have Kierkegaards skjulte polemiske fjende som den egentlige modtager. Dette fortolknings-spørgsmål skal ikke uddybes mere her, men jeg har foreslået, at kalde denne særlige allusionspraksis for Kierkegaards tyvesprog.⁹ Hvor tyvesproget almindeligvis defineres som »et kun for indviede forstaaeligt sprog« (ODS), hvor de indviede er i fælles forståelse i positiv forstand omkring tyvesprogets virkemåde, så er Kierkegaard i modsatrettet forstand i sit tyvesprog kun for alvor interesseret i at få sine fjender som de særligt indviede.

Før jeg kommer nærmere ind på Kierkegaards polemiske argument, er det nødvendigt med en kortfattet introduktion til de sider, Heibergs nedvurdering af Shakespeare indgår i. For Heiberg diskuterer den europæiske litteraturs største skikkelser på disse sider. Og han knytter deres litterære bedrift til genren læredigtet, der »betegner Poesiens høieste Udvikling«. ¹⁰ Læredigtet har ifølge Heiberg »Erkjendelsen af det Uendelige, den filosofiske Erkjendelse, til sin Gjenstand«. ¹¹ Hovedgrunden til at læredigtet er den højeste genre formulerer Heiberg på denne måde: »Hvorledes Poesien bliver til Philosophie, kan siges med eet Ord: det skeer nemlig ved *Læredigtet*«. ¹² Blandt de få læredigtere nævner Heiberg blandt andre Dante, Calderon og Goethe; Shakespeare derimod er ikke læredigter. Han taber sig ifølge Heiberg i dramatiske repræsentationer af

psykologiske mærkværdigheder og fortidige begivenheder i den engelske nations historie. Heiberg kvalificerer i skriftet yderligere Goethes store betydning: »Goethe og Hegel ere upaatvivlelig de to største Mænd, som den nyere Tid har frembragt«. ¹³ Hegel er imidlertid ikke læredigter, så i nyere tid er Goethe ifølge Heiberg den klart vigtigste læredigter.

Kierkegaard foreholder indirekte Heiberg i det ovenstående citat, at det ingen mening giver at påstå, at englænderens kunst er uden substans for den indeholder sand objektivitet. Kierkegaard mener med det objektive i denne sammenhæng, at Shakespeare ikke fremskriver sin dramatiske kunst ud fra sin egen subjektivitet. Shakespeares ironiske tilbagetrukkethed fra sin egen kunst er objektiv i den forstand, at den ingen relation har til digterens personlige liv. Andre forfattere end Shakespeare kan derimod godt anklages for at inddrage det personlige i deres kunst. Og Kierkegaard giver netop sin skjulte polemik mod Heiberg og Goethe denne retning med disse knudrede formuleringer:

Man pleier i Almindelighed at sige, at Digterens personlige Liv vedkommer En ikke. Dette er ogsaa ganske rigtigt; men i nærværende Undersøgelse turde det være paa sin Plads at erindre om *det Misforhold*, der i denne Henseende ofte *kan* finde Sted.

Hertil kommer, at dette Misforhold faaer større og større Betydning, jo mere *Digteren ikke* er forbleven paa det Geniales *umiddelbare* Standpunkt. Jo mere Digteren har forladt dette, desto nødvendigeres bliver det ogsaa for ham, at have en Total-Anskuelse af Verden, og saaledes i sin individuelle Existens at være Herre over Ironien desto *nødvendigeres* bliver det for ham, at være til en vis Grad *Philosoph*.¹⁴

Kierkegaard argumenterer for, at der er visse digtere, for hvem det ikke lykkes at skabe kunstnerisk objektivitet, da deres personlige liv begynder at influere deres litterære virke. Dernæst mere end antyder han, at dette misforhold får større betydning, når man er til en vis grad filosof. Ifølge Heiberg er Goethe en læredigter, hvorimod Kierkegaard argumenterer for, at han til en vis grad er filosof. Kierkegaard kobler dette forhold med den nævnte misforholdsproblematik i sin omtale af Goethe:

Er dette nu Tilfældet, da vil ogsaa den enkelte digteriske Frembringelse ikke staae i et blot udvortes Forhold til Digteren, han vil i det enkelte Digt see et Moment i sin egen Udvikling. Derved var det,

at Goethes Digter-Existentis var saa stor, at han fik sin Digter-Tilværelse til at congruere med sin Virkelighed.¹⁵

Goethe er til en vis grad filosof, dvs. at hver eneste litterære produktion, han har skabt, bør anskues som et moment i Goethes egen digterudvikling. Kierkegaard bringer her det omtalte misforhold i spil på en særdeles tvetydig måde. Derfor skal hans ros til den tyske digter heller ikke tages for pålydende. Ironien i passagen er, at Goethe ikke har del i det kunstnerisk objektive, men han har kun del i sin egen i kvantitativ forstand store subjektivitet eller ego, der har afskærmet ham fra at få sin digtertilværelse infiltreret af andres virkelighed. Der er harmoni mellem Goethes tilværelse som digter og hans personlige virkelighed, men dette har intet med kunstnerisk objektivitet at gøre. Kierkegaard anklager hermed indirekte Goethe for kun at have været i stand til at skrive selvbiografiske tekster:

Hos **Goethe** var nu Ironien i strængeste Forstand et behersket Moment, den var en Digteren tjenende Aand. Paa den ene Side afrunder det enkelte Digt sig ved Ironien i sig selv; paa den anden Side viser det enkelte Digtværk sig som Moment og derved afrunder den hele Digter-Existentis sig i sig selv ved Ironien.¹⁶

Det er i ironisk forstand, at Kierkegaard her bruger vendingen »i strængeste Forstand«. Goethes enkelte digt, digt værker og digtereksistens er fuldstændigt afrundet i sig selv. Hans ironi er så strengt behersket, at den kun lever fuldstændigt indkapslet i Goethes egen eksistens og således ikke har noget at gøre med noget andet menneskes virkelighed. Dernæst tilføjer Kierkegaard denne sætning: »Professor **Heiberg** staaer som Digter paa samme Standpunkt«. I Kierkegaards sidestilling bliver det klart, at han ligeledes anklager Heiberg for litterær »selvbiografisme«. Hvad der i retorisk forstand kunne fortolkes som en hyperbel, viser sig ved nærmere eftersyn at være en ironi.

Kierkegaard nævner Heiberg i samme åndedrag som Goethe og Shakespeare. Det kan forlede læseren til at tro, at han helt oprigtigt mener, at den danske digter er på niveau med disse to litterære giganter, men intet kunne være mere forkert. Kierkegaard er kun på Shakespeares side, derved at hans skjulte nedrakning af Heiberg også involverer ham i en parallel indirekte nedrakning af Goethe. Med den synlige hånd hæver Kierkegaard Heiberg til de goethiske skyer, hvorimod han med sin usynlige hånd lader dem falde til jorden med et brag.

Kierkegaard bruger begrebet om »behersket Ironi« som et ironisk begreb, hvormed han i det skjulte angriber både Heiberg og Goethe som digtere. For det er kun Shakespeare, der ifølge Kierkegaards æstetiske argument i sin kunst behersker et sandt moment af objektiv ironi. Goethe og Heiberg behersker kun en lang række af falske momenter af subjektiv ironi. Shakespeare virkeliggør den menneskelige virkelighed i sin dramatik, mens Goethe og Heiberg kun virkeliggør deres egen respektive virkelighed i deres litteratur.

Fjerde del: Heibergs »Sjælen« står for skud

I Kierkegaards efterfølgende skjulte polemik mod Heibergs »En Sjæl efter Døden« bruger han Martensens anmeldelse som afsæt for angrebene. Kierkegaard kommenterer sin samtids forfald således: »Indsigt ikke blot i Menneskeslægten, men selv i Guddommens Hemmeligheder falbydes for saa godt Kjøb, at det seer ganske betænkeligt ud«. ¹⁷ Dette citat rummer en allusion til Martensens definition på den apokalyptiske poesi, som Heibergs »En Sjæl efter Døden« med undertitlen »En apocalyptisk Comedie« tilhører som genre: »I Korthed kan den apocalyptiske Poesi betegnes som den, der lader os gjøre et Indblik i den hiinsidige Verden«. ¹⁸ Kierkegaard udtrykker i det ovenstående citat sin betænkelighed ved Martensen, der så frejdigt tør påstå noget sådant. Og Kierkegaard udtrykker også skepsis over for Martensens verdensbillede, når han i anmeldelsen af Heibergs digt skriver: »At imidlertid baade Helvede, Skjærsilden og Paradiset virkeligt ere til, derom forvisses vi ikke blot ved Religionen, men ogsaa ved Poesien og Philosophien«. ¹⁹ Kierkegaard er ikke interesseret i at nægte, at der findes en længsel i mennesket efter det fuldkomne:

Men denne Længsel maa ikke udhule Virkeligheden, tvertimod maa Livets Indhold blive et sandt og betydningsfuldt Moment i den høiere Virkelighed, hvis Fylde Sjælen attraaer. Herved faaer Virkeligheden sin Gyldighed, ikke som en Skjærsild; thi Sjælen skal ikke saaledes luttres, at den ligesom ganske nøgen, blank og bar skulde løbe ud af Livet. ²⁰

Kierkegaard problematiserer i det skjulte Martensens forsikring om skjærsildens autentiske virkelighed. Martensens længsel efter dette udhuler virkeligheden, men hvilken sjæl er det Kierkegaard alluderer til med ordet »Sjælen«? Det præciserer Kierkegaard i den efterfølgende sætning:

»Virkeligheden vil derfor ikke vrages, og Længselen skal være en sund Kjærlighed, ikke en kjælen, blødagtig Listen sig ud af Verden«. Heibergs hovedperson »Sjælen« udbryder i begyndelsen af »En Sjæl efter Døden«, efter at det er gået op for ham, at det er hans navn, der står på gravstedet:

Saa maa jeg være død! ... Hvad skal man sige!
Den Vei skal jeg og alle mine Lige.
Men jeg vil ikke mere,
Da Tingen ei kan ændres, raisonnere,
Men see at liste mig til Himmerige.²¹

Kierkegaard alluderer med ordet »Listen« til »liste«. På det skjult polemiske fortolkningsniveau er Kierkegaards ironi, at Heiberg har vraget virkeligheden med denne barnagtige hovedperson, der udtrykker et sådant ønske om at liste sig til paradiset. I denne passage, der falder et par sider før det ovenstående citat, håner Kierkegaard også i det skjulte Heibergs hovedrolleindehaver i digtet:

Der hører Mod til, naar Sorgen vil bedaare En, naar den vil lære at forfalske al Glæde til Veemod, al Længsel til Savn, ethvert Haab til Erindring, der hører Mod til da at ville være glad; men deraf følger ingenlunde, at ethvert voxent gammelt Barn med sit vamle Smiil, sine glædedrukne Øine har mere Mod end den, der bøiede sig i Sorgen, og som glemte at smile.²²

Det er en mærkværdig passage. For Kierkegaard skriver tilsyneladende om alvorlige eksistentielle anliggender, og så dukker dette groteske billede op: »ethvert voxent gammelt Barn med sit vamle Smiil, sine glædedrukne Øine«. Kierkegaard alluderer her til to steder i »En Sjæl efter Døden«. For det første alluderer han med vendingen »sine glædedrukne Øine« til afslutningen på første akt, hvor Heibergs bedsteborgerlige sjæl bliver rørstrømsk og siger til Sankt Peder:

See, ædle Mand, see Taaren i mit Øie,
Mit rørte Hjertes varme Tak du tage!²³

Derudover alluderer Kierkegaard med vendingen »ethvert voxent gammelt Barn med sit vamle Smiil« til denne passage, hvor sjælen forsikrer Aristofanes om, at han skam sætter pris på oldtiden:

Jeg har Intet imod den,
Uden Det, den er saa gammel;
Derved blev den mig lidt vammel;²⁴

I Kierkegaards skjulte invektiv er det ikke længere antikken, der er gammel og vammel. Det er derimod sjælen selv. Og Kierkegaards hån er ikke blot rettet mod en litterær repræsentation, for ethvert digt af Heiberg, der til en vis grad er filosof, markerer et moment i hans digterudvikling. Det er Kierkegaards perfekte underliggende ironi i afsnittet, at denne sjæl, der har så let til tårer, markerer et moment i Heibergs indre selvbiografi som forfatter.

Femte del: Martensen bedriver vranglære

I afsnittets sidste formuleringer henleder Kierkegaard læserens opmærksomhed på begrebet om det humoristiske. Eftersom Kierkegaard i sidste sætning opfordrer læseren til at læse Martensens anmeldelse, hvis han eller hun vil have »Stof til Eftertanke« med hensyn til det humoristiske, må man formode, at han refererer til Martensens definition af dette begreb i hans anmeldelse af Heibergs *Nye Digte*. Martensen kvalificerer deri det humoristiske som særligt kristent:

Det Humoristiske, der udelukkende tilhører Christendommen, indeholder hele Ironien, den poetiske Retfærdighed over den faldne Verden, men tillige Kjærlighedens og Forsoningens Fylde. Den indeholder den hele Verdens-Smerte overvunden i et Rigdoms Dyb af Glæde.²⁵

Den kristne humors ironi består ifølge Martensen i at have gennemskuet verdens sande tilstand som falden og alligevel ikke forfalde til en blot negativ respons på dette, men tværtimod en forsonende gestus i troen på Guds kærlighed til og forsoning med mennesket. Kierkegaard alluderer med sit dobbeltspil på verbet »indeholder« til dette citat på denne destruktive facon:

Humor indeholder en langt dybere Skepsis end Ironie; thi det er ikke Endeligheden, men Syndigheden, Alt her dreier sig om; dens Skepsis forholder sig til Ironien som Uvidenhed til den gamle Sætning: credo quia absurdum; men den indeholder ogsaa en langt dy-

ber Positivitet; thi den bevæger sig ikke i humane, men i the-anthropiske Bestemmelser, den finder ikke Hvile ved at gjøre Mennesket til Menneske, men ved at gjøre Mennesket til Gud-Menneske.²⁶

Dette citat fortæller en hel del om Kierkegaards kompromisløshed. For Kierkegaard forlener ikke her begreberne skepsis og positivitet med nogen som helst positiv værdi. Forfatteren antyder i disse generelle formuleringer, at Martensen med sit »kristne« begreb om det humoristiske vil gøre mennesket til guddommen, hvilket til alle kristne tider har været et af det menneskelige kætteris centrale udtryksformer. Kierkegaard afslutter hermed *Om Begrebet Ironi* med at insinuere, at Martensen bedriver vranglære på den kristne teologis gebet.

Sjette del: Konklusion

Paul V. Rubow omtaler i *Goldschmidt og Kierkegaard* Kierkegaards store gæld til Heiberg:

Kierkegaard skyldte ham sin litterære og det halve af sin filosofiske Dannelse; han var ham ubetinget skyldig. Uden Heiberg var han aldrig blevet den store Forfatter, den lykkelige Læser og Digter.²⁷

Her er der til gengæld efter min vurdering tale om autentisk hyperbolsk sprogbrug. Kierkegaard henvender i magisterafhandlingens sidste afsnit sine allusioner til Heiberg og Martensen, men denne »henvendelse« er ikke karakteriseret ved en discipels skjulte ønske om at hylde dem, hvem han i åndelig forstand skylder alt. Den er snarere præget af en polemisk kriger, der netop i retorisk forstand er i færd med at øve sig i sit ironisk-alluderende og i dansk litteraturhistorie mageløst agonistiske maskespil; det maskespil, der senere i samme årti gjorde ham i stand til at producere en lang række formidable pseudonyme værker. Kierkegaard var aldrig på noget tidspunkt i sit virke som forfatter en Heiberg-discipel. Han havde tværtimod i allerhøjeste grad brug for Heiberg i negativt ladet forstand i forfatterskabets tidlige fase.

Den amerikanske satirieforsker Melinda Allika Rabb har reflekteret over, hvordan de største skikkelser i den engelsksprogede satiriske litteratur i 1700-tallet omtalte deres skjulte angreb:

Satirists like Swift and Pope could and did refer to their »attacks« as »laughing with a few friends in a corner,« an image of (not particularly democratic) camaraderie with a membership limited to those perceptive enough to penetrate the secrets and concealed meanings of satiric allusions and insider jokes.²⁸

Selvom Kierkegaard som forfatter i mange henseender er sammenlignelig med eminente polemikere og satirikere som Pope og Swift, så dyrkede han ikke et sådant elitært venskabeligt hemmelighedskræmmeri med nogen anden forfatter i samtiden. I den posthumt udgivne »Bogen om Adler«, som Kierkegaard begyndte at skrive i sommeren 1846 og fortsatte med at skrive på helt frem til sit dødsår, lyder en bemærkelsesværdig sætning: »Thi jeg er ikke uden Kjendskab til hvad der gjærer i Tiden, jeg følger med, om end i særskilt Kahyt.«²⁹ Kierkegaard har allerede i 1841 som 28-årig med sin afhandlings sidste afsnit besluttet sig for at intrigere mod og fælde dom over samtidens falske autoriteter fra sin særskilte kahyt.

Noter

1. For nærmere oplysninger vedrørende denne, se *Søren Kierkegaards Skrifter* 1-28, K1-K28. Udgivet ved Niels Jørgen Cappelørn, Joakim Garff, Jette Knudsen, Johnny Kondrup, Alastair McKinnon og Finn Hauberg Mortensen, København: Gads Forlag 1997, K1, s. 143-145. Herefter forkortes udgaven *SKS*.
2. Her citeres fra Rasmus Nielsen: *S. Kierkegaard's Bladartikler*, København: C.A. Reitzel 1857, s. 208.
3. *Ibid.*, s. 39.
4. For et portræt af Beck og Kierkegaards forhold til ham, se Brian K. Söderquists artikel: »Andreas Frederik Beck: A Good Dialectician and a Bad Reader« i Jon Stewart (red.): *Kierkegaard and his Danish Contemporaries Tome I: Philosophy, Politics and Social Theory*, Aldershot: Ashgate 2009, s. 1-12.
5. *SKS* 1, s. 356.
6. *Ibid.*, s. 355.
7. *Ibid.*, s. 352-53.
8. Johan Ludvig Heiberg: *Om Philosophiens Betydning for den nuværende Tid*, København: C.A. Reitzel 1833, s. 42.

9. Mads Sohl Jessen: *Tyvesprogets mester. Kierkegaards skjulte satire over Heiberg i Gjentagelsen*. Upubliceret ph.d.-afhandling 2010. Denne artikel bygger på s. 37-47 i afhandlingen.
10. *Om Filosofiens Betydning*, s. 40.
11. Ibid.
12. Ibid.
13. Ibid., s. 36.
14. *SKS 1*, s. 353.
15. Ibid.
16. Ibid., s. 354.
17. Ibid., s. 356.
18. Hans Martensen: »Nye Digte af J.L. Heiberg« i *Fædrelandet* nr. 398, spalte 3206.
19. Ibid.
20. *SKS 1*, s. 356-357.
21. Johan Ludvig Heiberg: *Nye Digte*, København: C.A. Reitzel 1841, s. 33.
22. *SKS 1*, s. 355.
23. *Nye Digte*, s. 57.
24. Ibid., s. 68.
25. *Fædrelandet* nr. 398, spalte 3212.
26. *SKS 1*, s. 357.
27. Paul V. Rubow: *Goldschmidt og Kierkegaard*, København: Gyldendal 1952, s. 80.
28. Melinda Alliker Rabb: *Satire and Secrecy in English Literature from 1650 to 1750*, New York: Palgrave Macmillan 2007, s. 6-7.
29. Her citeres fra Søren Kierkegaard: *Nutidens religiøse Forvirring. Bogen om Adler*, København: C.A. Reitzels Forlag 1984, s. 87.